

Budaszentlőrinc

Irta: Dr. PÁPA MIKLÓS

A budai hegyvidék tele van történelmi emlékekkel. Ezért olyan érdekes és tanulságos minden budai kirándulás. Nemcsak a természet szépsége tárul fel előttünk, nemcsak a hegytetőkről nyíló kilátásban gyönyörködhetünk: a jelen a multtal ölelkezik itt s tekintetünk visszazsál a magyar multba.

Lépten-nyomon a mult emlékeivel találkozunk a budai hegyekben...

A legnagyobb páloskolostor

Az egyik ilyen gazdagmultú hely a mai Szép Juhászné. Ott fekszik a Jánoshegy és a Hárshegy közötti nyergen, a Budakeszi-út mellett. Itt létesült 1304-ben az a híres páloskolostor, amelyről később ez a hely a Budaszentlőrinc nevet kapta. A kolostor nemcsak a legnagyobb volt valamennyi között, hanem egyben a korabeli építészet remekműve is. Olasz mesterek építették. A templomot a 75 méter hosszú kolostor vette körül; belső helyiségeit gazdagon aranyozott falfaragványok díszítették, keresztfolysója gyönyörű művű, gótszerű oszloposarnokban végződött. Létesítésének körülményeiről Kisbán Emilnek *»A magyar pálosrend története«* című hatalmas munkájában az alábbiakat olvashatjuk:

»Valamennyi akkortájt létesített kolostor közül a leghíresebb a budaszentlőrinci, amelyet a Hárshegy déli lejtőjén, a mai Szép Juhászné helyén 1304-ben létesített Lőrinc még mint szentkereszti (piliszentkereszti): ott létesült az első páloskolostor) perjel és tartományfőnök »Szent Lőrinc vértanúnak és saját nevének dicsőségére. Gyöngyösi Gergely, a rend első krónikása is *»Főmonostornak és a rend fejének«* nevezi ezt a kolostort. A pálosok tekintélyének tulajdonítható, hogy a hatalmas kolostor felépítéséhez szükséges anyagi eszközök előteremtését jórészt Róbert Károly királyunk, Velencei Pál gazdag budai polgár és Hench fia, Óvári János gróf, mosoni ispán bőkezűsége tette lehetővé. Ez utóbbi 1318—1337-ig Budavár rektora volt s nagy adományozásaival a kolostor tulajdonképeni megalapítója. Ő adott a kolos-

tornak szántókat és erdőket 1335-ben. Adománylevelét Miklós rendfőnök 1353-ban erősítette meg. Valószínű, hogy a kolostor területét is még az alapításkor ő adta a rendnek. Az erről szóló fontos okmány azonban — sajnos — elveszett. Az eddig épült páloskolostorok kicsiny épületek, igazában remetelakok voltak. Mellettük rendszerint kicsiny, kápolnaszerű templomot építettek. Ez a kolostor és templom azonban méreteiben messze felülmúlta az egykori feljegyzések és a nemrég végzett ásások szerint is az addig épült páloskolostorokat. Ezek szerint is a mohácsi vész előtt ez volt a rend legnagyobb, legdisebb kolostora. Fontosságát emelte az a tény is, hogy a mohácsi vészig itt volt a rend főnökének állandó lakóhelye és a rendi tanács (definitórium) székhelye. A rend alkotmányos életének legfőbb szerve, a tartományi káptalan 1309-től, a nagykáptalan 1330-tól itt tartotta évről-évre üléseit. Itt jelentek meg később az idegen országok pálos követei is.«

Igy ír az egykori budaszentlőrinci kolostorról a pálosok történetének tudós kutatója. Tegyük még ehhez hozzá, hogy a kolostort nemcsak nagysága és szerzeteseinek nagy száma (300, egyesek szerint 500) tette híressé, hanem rendtagjainak vallásossága és hitbuzgósága is. A kolostor akkor általános kegyelet tárgya volt, a hívők csapatostul zarándokoltak ide. Róla nevezték a mai Hárshegyet Pálhegynek a mai Pasarétet Pálvölgyének, az Ördögárokot Pálpatakknak. (Dr. Thirring Gusztáv: *»Budapest környéke«*.)

Remete Szent Pál testét Budaszentlőrincre szállítják

A budaszentlőrinci kolostor történetének legfényesebb napja 1381 november 14-e volt, midőn Nagy Lajos király Remete Szent Pál testét — melyet eddig Velencében őriztek — Budára hozatta s a budaszentlőrinci kolostor Szent István kápolnájában helyeztette el. Ezt az ünnepséget — amely egyúttal diadalünnepély volt Velence fölött — az Erdy-kódex így írja le:

»... pécsi Bálint és zágrábi Pál püspök egy éjjel nagy csendességgel, hogy a köznép reájok ne rohanna érte, miért nagy becsülettel tartják vala, hozák Szent Pálnak testét két apró szenteknek testivel (Velencéből) Magyarországra, Budának fényes királyi városában, oly nagy tisztóséggel és készölettel, oly nagy processióval és ájtatossággal, kihöz hasonló soha Magyarországra nem volt: és helyheték Buda vár-

ban Szent János kápolnájában éjjel és nappal vigyázzván két remete fráterek...«

»Kevés idő ezért elmulván a felséges király, a magyar jó uraknak tanácsokból nagyságos tisztelendő istragomi Demeter érsek, római cardinál és gubernator, az országnak jeles cancellariosa, ur pápának kedégg az országra és Lengyelországra választott legátusa, kinek mikoron felséges régi Lajos király mind ez urakkal látta volna tekkéletes jámborságát, kéré, hogy dicsőséges Remete Szent Pálnak szent testét emelné fel Budáról szent János kápolnájából és vinné bódogságos szent Lőrinc mártirnak egyházában Buda felett.«

Mátyás király is kegyeiben részesítette a kolostort, s vadaskertjéből — mely szomszédos volt a pá-

losok birtokával — gyakran ellátogatott a barátokhoz. Ezek voltak a derű és pihenés legkedvesebb órái, mikor leült közéjük és elbeszélgetett velök.

A mohácsi vész után a törökök a

budaszentlőrinci kolostort is feldől-ják, a szerzetesek egy része is ott leli halálát, de Remete Szent Pál testét sikerül megmenteni; még a pusztulás előtt Trencsén várába szállítják.

A kolostor két kiválósága

Külön meg kell emlékeznünk a budaszentlőrinci kolostor két kiváló tagjáról.

Az egyik: Fráter György. Személye körül rengeteg vita folyt, de ma már tisztán áll történelemformáló alakja a nemzet közvéleménye előtt. Ahogy az ország ügyeit vitte, ahogy az ország két ellenségét ki-játszotta egymással, az a diplomácia művésze volt. És éppen ez évben van négy századik esztendeje annak, hogy nagy művét: az önálló erdélyi fejedelemséget létrehozta.

A magyar mult e nagy alakja 1513 körül a budaszentlőrinci kolostor lakója volt.

A budai pálosok másik, ha nem is ennyire kimagasló, de szintén értékes, kitűnő tagja Báthory László volt.

Ijű éveinek története belevész a mondák homályába. Gabányi János szerint *»Magyar várak legendái«* Vajdahunyadvárában, Hunyadi udvarában élt első apródként. Jeles vitéz volt, sok bátor tettet hajtott végre. Már úgy volt, hogy a következő év tavaszán lovaggá ütik, amikor tragikus esemény történt. Az egyik hajtvadászaton egy megsebzett börtény agyontaposta az ifjú apród menyasszonyát, a szép és kedves Mikó Katinkát. »A mi lelkiünk a síron túl is örökre összeforr...« — csak ennyit tud még rebegni a haldokló leány, mielőtt örökre lehűnyná szemét, s ez a néhány szó kitörölhetetlenül bevésődik Báthory lelkébe. Otthagytja a törekvő hős udvarát, otthagytja a világi életet s a budaszentlőrinci kolostorba vonul. De még a szigorú szerzetesi élet sem edégti ki, félrevonul a kolostor felett emelkedő Hárshegy barlangjába s ott remetelékedik húsz esztendőn keresztül: gyógyítja a hozzázarándokoló betegeket s tudományos működést is fejt ki: lefordítja magyarul a Bibliát s megírja a szentek életét.

Emlékét a barlang bejáratánál márványtábla hirdeti... Tiszteletére a zugligeti egyházközség évről-évre ünnepséget rendez a barlangnál.

A Szép Juhászné

A budaszentlőrinci kolostort — amint már említettem — a mohácsi vész után a törökök elpusztították. A történelem igazságszolgáltatása, hogy 1686 augusztus 15-én a Buda-

várát ostromló magyar csapatok éppen e helyütt verték széjjel a vár felmentésére siető török sereget. A Virányos—Kútvölgyi Kulturális Egyesület ennek emlékére emlékművet kíván felállítani a Szép Juhászné emlékére.

Befejezésül szóljunk még arról, hogy honnan kapta ez a hely a Szép Juhászné nevet.

Tóth Béla híres anekdota-gyűjteménye őriz egy Mátyás királlyal kapcsolatos mendemondát. E szerint a nagy király egyszer a mai Zugliget környékén vadászott. Amint ott barangol az erdőktől övezett réteken, összeakad az egyik juhász szép feleségével, akinek a király vadászaként mutatkozik be. El is látogat a menyecske kunyhójába, még pedig egyre gyakrabban, míg nem a királyné tudomást szerez a dologról és véget vet a mulatságnak.

Ugy hiszem, a nagy király emléke cseppet sem lenne szegényebb, ha a Szép Juhászné elnevezést visszacserelelnék a hely ősi nevére: Budaszentlőrinc. Hiszen maga a kolostor is Mátyás emlékét őrzi. Nemcsak bőkezű pátfogója volt a kolostornak, hanem vadaskertjéből — amely szomszédos volt a pálosok birtokával — gyakran ellátogatott hozzájuk. A pálosok is nagy becsben tartották Mátyás királyt. Halálakor az alábbiakat írta emlékkönyvébe a hálás Pálosrend: *»A legjobb fejedelmet siratja el a Pálosrend, amely elismeri, hogy egy részt az egyik hollóstól: Isteni Pál atyánktól eredetét nyerte, másrészt a másik hollóstól, Mátyástól nem szerény anyagi javakat kapott s ezért gyászolja őt, emlékezetében öröklé megtartja.«*

A fényes multtal szemben minő sivár és kopott a jelen. Az egykor híres páloskolostor helyén nincs sem emlékmű, sem egy tábla, mely figyelmeztetne a hely multjára. Százan és százan mennek el naponta mellette, anélkül, hogy tudnák, minő történelmi emlékü helyen járnak. Milyen szép lenne, ha ismét visszakapná a hely hivatalosan a Budaszentlőrinc nevet s ha a Magyarországra ismét visszatért Pálosrend itt építené fel egyik kolostorát.